

University of Groningen

Het integratiebegrip in de psychiatrie. Een medisch-filosofisch en psychiatrisch onderzoek

Hasselt, A. van

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1977

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Hasselt, A. V. (1977). *Het integratiebegrip in de psychiatrie. Een medisch-filosofisch en psychiatrisch onderzoek*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Samenvatting

In deze studie wordt een poging gedaan om aan te tonen, dat het integratiebegrip, mits op een bepaalde wijze opgevat en verruimd, een middel kan zijn om de huidige psychiatrie te integreren, zowel wat de grote categorieën van haar ziektebeelden (syndromen) betreft, die nu min of meer los van elkaar staan, als wat de verschillende concurrerende stromingen in de psychiatrie zelf aangaat.

Daartoe wordt in deel I, het terminologische deel, een stelsel definities gegeven van 'integratie' en van de begrippen daarom heen. Daarbij is essentieel, dat 'integratie' als een werkelijk gebeuren in de tijd wordt opgevat, waarin een veelheid tot veel-eenheid verenigd wordt. Verder komt het erop aan, dat aan de grondbegrippen 'eenheid' en 'veelheid' een gelijke rang (equifundamentaliteit) en een symmetrische plaats in het stelsel wordt toegekend, hetgeen met zich meebrengt dat, naast het integratiebegrip, het differentiatiebegrip als tegenhanger wordt opgesteld. Van groot belang is tenslotte dat er rekening mee wordt gehouden dat integratie en differentiatie weliswaar een grotere bepaaldheid aanbrengen, maar dat zij in concreto een keerzijde kunnen hebben van verlies aan onbepaalde potenties, terwijl bij desintegratief en dedifferentiatief gebeuren, waarbij bepaaldheid verloren gaat, juist in concreto een positieve keerzijde mogelijk is van winst aan onbepaalde potenties.

Dit betekent ruimte voor nog vier termen om deze keerzijden te benoemen; gekozen worden hiervoor de namen 'minus-integratie'; 'minus-differentiatie'; 'positieve desintegratie' of 'lysis' en 'positieve dedifferentiatie' of 'fusie'.

Om een gebeuren aan te kunnen duiden, waarin zich niet speciaal of alleen integratie in engere zin voordoet doch waarin zich alle acht hierboven besproken vormen van vereniging of verdeling in alle mogelijke combinaties kunnen voordoen, zullen wij de term 'integratie in ruimere zin' invoeren of in één woord, daar er zich geen bekende term hiervoor aanbiedt, het neologisme 'co-integratie'.

Deel I geeft dan, voortbouwende op deze grondbegrippen, nog enkele aanvullende definities en besluit met een excurs waarin onze terminologie rond het integratiebegrip wordt afgezet tegen de gangbare moderne logica, de systeemtheorie en het structuralisme.

Deel II, het historisch gedeelte, is als volgt onderverdeeld: een eerste serie hoofdstukken geeft weer hoe een serie geleerden, die het integratiebegrip expliciet een belangrijke plaats gaven in hun leer, zodat wij hen 'integratiologen' zouden kunnen noemen, het begrip na zijn geboorte in de wetkunde via de filosofie en de neurologie binnenvoerden in de psychiatrie en daarin verder ontwikkelden. Wij krijgen een estafette te zien van Leibniz via Spencer naar de grote Jackson; van hem via Sherrington en Head naar von Monakow en vandaar naar Maeder, Mac Dougall en Adolf Meyer. Wij zien hoe de grote niveauteoretici Janet en Kretschmer belangrijke bijdragen leveren en hoe de hele integratiologische traditie voorlopig uitmond in het werk van Ey. Inmiddels is dan het integratiebegrip reeds in allerlei opzichten aanwijsbaar het hier gepresenteerde begrip nader gekomen: het wijst er heen zonder het nochtans geheel te bereiken.

Een tweede serie hoofdstukken probeert dan ook voor een optimale hedendaagse integratieleer lering te trekken uit de verschillende psychiatrische stromingen, die het integratiebegrip *niet* expliciet centraal stellen. Aan alle stromingen, zowel de verouderde nosologische stroming alsook de psychotherapeutisch georiënteerde, de fenomenologisch georiënteerde, de natuurwetenschappelijk georiënteerde en de sociologisch georiënteerde stroming blijken dan bijdragen van grote waarde ontleend te kunnen worden. Zo geeft bijvoorbeeld de fenomenologische stroming aan de integratieleer de mogelijkheid om zich van zijn biologistische reminiscenties te ontdoen door zich voortaan ook te betrekken op antropologische fenomenen als de verhouding ik-ander, de menselijke ruimtelijkheid, tijdelijkheid en bewegingsvorm.

Deel III, het systematische gedeelte, begint in hoofdstuk I met het opstellen van een mensbeeld rondom het integratiebegrip i.r.z. Het moet zó gebeuren dat zoals in hoofdstuk 2 zal blijken, daaruit verschillende categorieën van mogelijke ziektebeelden als uitingen van evenzovele categorieën co-integratiestoornissen kunnen worden afgeleid. Terwille van deze afleidingsmogelijkheid laten wij het co-integratiebegrip functioneren in een mensbeeld van daarop geselecteerde drie dimensies, die achtereenvolgens uitvoerig worden beschreven:

1. 'eigenzijn' ('ik') en 'vreemdzijn' ('ander') oftewel de dimensie van de menselijke ruimtelijkheid;
2. 'beweging' en 'rust' oftewel de dimensie van de menselijke dynamiek; en
3. 'mogelijkheid' en 'feitelijkheid' oftewel de dimensie van de menselijke tijdelijkheid.

In dit kader wordt van de gelegenheid gebruik gemaakt de verhouding tussen lichaam en ziel begrijpelijker te maken.

Nadat dit mensbeeld is opgesteld, wordt eerst het gezonde menszijn nader uitgewerkt. Daartoe vatten wij de verschillende positieve mogelijkheden van de coïntegratie één voor één in het oog. Wij krijgen dan zicht op een rijkdom aan varianten van het gezonde menszijn. Wij kunnen ons name-

lijk bepaalde positieve componenten der co-integratie geaccentueerd aanwezig denken in het menszijn en krijgen dan bij het uitdenken van de consequenties telkens een mogelijke mentaliteit voor ogen. Dat deze deducties reële betekenis hebben, blijkt uit de gelijkenissen die te vinden zijn tussen deze gededuceerde mentaliteiten en in de werkelijkheid aan te treffen mentaliteiten in oost en west, vroeger en later, zoals deze geobjectiveerd zijn in bepaalde typen van wereld- en levensbeschouwing.

Daarna, in hoofdstuk 2 vatten wij de negatieve co-integratiemogelijkheden in het oog. Dan toont het menszijn zijn psychopathologische gedaanten: wij vinden evenveel categorieën van psychiatrische ziektebeelden als er negatieve wijzen van co-integratie zijn. Deze uit de co-integratiestoomis gededuceerde mogelijke ziektebeelden blijken dan globaal te corresponderen met bekende klinisch-psychiatrische syndromen. Zo correspondeert bijvoorbeeld de desintegratieve grondstoornis 'scheiding' met de schizosyndromen, de dedifferentiatieve grondstoornis 'ontgrenzing' met de 'degeneratieve' syndromen in de zin van de Nederlandse psychiatrie (Hamer), de minus-integratieve grondstoornis 'binding' vinden wij terug in wat wij klinisch kennen als 'neurose', terwijl de minus-differentiatieve grondstoornis 'ontworteling' klinisch terug te vinden is in de 'psychopathie'. Blijft de coïntegratie steken in een overgangsfase, waarbij nog de eenheid, noch de veelheid zich doorzet doch slechts van een relatie kan worden gesproken, dan is daaruit af te leiden, dat het menszijn in een staat van voortdurende toenadering of verwijdering stagneren zal. Een nadere uitwerking hiervan leert, dat wij ziektebeelden zullen zien, die corresponderen met wat wij klinisch als manie en depressie kennen.

De zes categorieën ziektebeelden, die tot dusverre ter sprake kwamen vormen tezamen juist de zgn. 'functionele beelden', dat wil zeggen die beelden, die in de regel *niet* gepaard gaan met aantoonbare organisch-cerebrale afwijkingen. Dit functionele karakter van al deze beelden is in eerste instantie slechts een empirische constateerbaarheid en vraagt dus nog om een verklaring. Ter verklaring onderstellen wij nu, dat de coïntegratieve stoornissen, die voor deze ziektebeelden verantwoordelijk zijn, in eerste instantie ingrijpen in het menszijn als *toekomstige mogelijkheid* (waarop de mens reeds in zijn heden betrokken is). Dat hierin een verklaringsmogelijkheid ligt voor het functioneel karakter der beelden blijkt uit een resultaat van onze nieuwe benadering van het Leib-Seeleprobleem, die wij hierboven nog slechts even konden aanstippen. Dit resultaat is, dat de 'toekomstige mogelijkheid' zowel als de 'voltooid verleden feitelijkheid', beide polen van de menselijke tijdelijkheid dus, structuurmomenten van het menszijn zijn, die zowel een fysische als een psychische zijde hebben. Zoals daar echter uitvoerig wordt uiteengezet, is de fysische zijde van de 'toekomstige mogelijkheid' zeer moeilijk toegankelijk voor onderzoek, daar de natuurwetenschappelijke methoden steeds gericht zijn op het vinden van constantie terwijl de menselijke 'toekomstige mogelijkheid' juist een mogelijkheid is om te veranderen. De 'feitelijkheid' daarentegen

is autoconservatief en zijn gereguleerde organisatie garandeert een betrekkelijke constantie, die de natuurwetenschap wel een voet aan de grond geeft en een leidraad om zich aan vast te houden.

Als de beschreven grondstoornissen dus in eerste instantie coïntegratiestoornissen van het *mogelijke* menszijn zijn, dan ligt het voor de hand als volgende stap na te gaan wat de implicaties voor de psychopathologie zullen zijn wanneer de coïntegratiestoornis in de andere pool van de menselijke tijdelijkheid ingrijpt, dus in de *feitelijkheid*.

Daar de feitelijkheid het voltooid verleden van de mens is, dat hem toch blijft heugen, is het zonder meer duidelijk dat de coïntegratiestoornissen hier tot geheugenstoornissen in de algemeenste zin van dit woord moeten leiden. In de kliniek is deze geheugenstoornis terug te vinden als de meest centrale syndroomcategorie van de 'organische psychiatrie', dat wil zeggen die psychiatrie waar in de regel wél organisch cerebrale afwijkingen kunnen worden aangetoond (men denke bijvoorbeeld aan dementieën, aan bewustzijnsstoornissen). Ook deze empirische constateerbaarheid: die der organiciteit van geheugenstoornissen was op grond van de boven weergegeven opvattingen over de verhoudingen tussen lichaam en ziel niet anders te verwachten.

De deductie van grondstoornissen wordt dan afgesloten met het afleiden van afwijkingen in de viscositeit van het menszijn uit een te sterke dominantie van mogelijkheid of feitelijkheid in het geheel van de menselijke tijdelijkheid. Getoond wordt hoe een te dominerende feitelijkheid leidt tot hyperviscositeit, hetgeen klinisch correspondeert met epileptoidie (een oud, maar nog eerbiedwaardig begrip) en hoe een te dominerende mogelijkheid leidt tot hypoviscositeit, hetgeen klinisch correspondeert met de neur- en psychasthenie.

Het derde hoofdstuk van het derde deel besluit tenslotte de studie met een voorlopige poging de verschillende psychiatrische stromingen elk een plaats te geven binnen het geheel van een psychiatrie die zichzelf plaatst tegen de achtergrond van een mensbeeld zoals in het begin van het derde deel rond het integratiebegrip i.r.z. was getekend. Als criterium voor deze plaatsbepaling dient het gedeelte van genoemd mensbeeld dat in de betrokken stroming impliciet voorondersteld wordt en daardoor tot zijn recht komt in de geprefereerde probleemstellingen en oplossingen van die stroming. Zo worden enkele verbindingswegen en grenzen van de verschillende stromingen duidelijk en kan hun complementierend karakter hier en daar duidelijk worden aangewezen.